

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

חיי שרה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת חיי שרה

- א . . . . . היינו בחולמים או ימלא שחוק פינו- לעתיד יתגלה שכל הרע לא היה אלא חלום ולמיובה.
- ב . . . . . מאת ה' היתה זאת - האמונה שהפרנסה איננה תוצאת ההשתדלות כלל.
- ג . . . . . מה' יצא הדבר - אמונה שלימה בתקופת השידוכים.
- ד . . . . . עולים ויורדים - מעלות ומורדות בהאי עלמא ובפרט בשידוכים.
- ה . . . . . חסד עם אדוני - הכל נצרכים לחסדי המקום ולתפילה.
- ו . . . . . ויצא יצחק לשוח בשדה - מעלתה של תפילת המנחה.
- ז . . . . . לעולם יתפלל אדם - אף הנקצב יגיע לידו רק ע"י התפילה.
- ח . . . . . הגומל חסדים טובים - מעלת הגומל חסד והטובות שיוכה בעבורם.
- ט . . . . . היטיבה לטובים - רוב רחמים וחסדים הנשפעים על עושי צדקה וחסד והצלתם מן הפורענות.

חיי שרה

היינו כחולמים אז ימלא שחוק פינו – לעתיד יתגלה שכל הרע לא היה אלא חלום ולטובה
 'ויהיו' נקראת במיושר וגם למפרע, ולרמוז, שקיבלה את כל מאורעות חייה באהבה* ובשמחה^א אף כשחייה התנהלו למפרע – להיפך מרצונה, ותמיד האמינה בה' שהוא נמצא עמה בכל עת וזמן בכל מקום ובכל אתרי והוא 'הגומל' חסדים טובים לעמו ישראל', ובולן שוויין לטובה'. כתב החיד"א זי"ע (פני דוד, ריש פרשתו) שתיבת

א. סיפר הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע, שהכיר איש עני מרוד בעיר מולדתו בראנאוויטש ושמו ר' מוטל קופלוביץ, לפרנסתו שימש כמתקן 'חביות מים' וכיו"ב, והנה מקצוע זה לא פרנסו כראוי, ועברו עליו זמני מחסור ומצוקה, והיו ימים שבני ביתו רעבו ללחם פשוטו כמשמעו כי כלתה הפרוטה מכיסו. פעם אחת בליל שישי ידע ר' מוטל שביתו ריקם ממש, חישב ומצא שבני ביתו יצטרכו להתענות ולצום ביום השבת... בלב שבור ישב במעונו ועסק בתורה עד שעה מאוחרת בלילה כשהוא מצפה בכליון עינים לישועת ד' אולי תבוא, משקרבה שעת חצות ליל והבין שכבר ננעלו כל החנויות ועדיין ישועתו בוששה מלבוא, נעקרה אנחה מלבו ויקרא, רבש"ע אם לפניך ניחא שאני וששת הנפשות בני ביתי נרעב ולא יהיה לנו מה לאכול בשבת קודש, ניחא הדבר גם לפני. וכך שכב לישון.

והנה, באישון לילה באו פתאום להעירו ולקרוא לעזרתו אחר שהתפוצץ צינור הראשי של בית המרחץ המרכזי בעיר, ונחוץ לתקנו בדחיפות כי למחרת היום 'ערב שבת' הוא, ויקם ר' מוטל ממיטתו וילך לעשות מלאכתו, ובשכר טרחתו קיבל שכר כפול כנהוג בעבודות הלילה, וב"ה שלא חסר מאומה על שולחנו בשבת קודש, והכל בזכות שעשה רצונו כרצון השי"ת. נענה ה'נתיבות שלום' ואמר מכח אנחה כזו של ר' מוטל היה מן הראוי שיתפוצץ בית המרחץ כולו ולא רק צינור אחד – כי אנחה כזו יש בכוחה לבקוע רקיעים.

ב. הרה"ק רבי רפאל מבערשיד זי"ע נתארח פעם בביתו של הרה"ק רבי שמואל מקאמינקא זי"ע (עיי' אמרי פנחס, שער תורת אדם אות יד), נגשה אליו בתו של רבי שמואל – שהייתה עקרה, ובקשה מאתו ברכה לזש"ק, אמר לה רבי רפאל 'שמחה' היא סגולה לזכות לזרע של קיימא, כשסיפרה הבת לאביה ר' שמואל את דברי הצדיק אמר לה האב, צדיק זה למד זאת מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים. מן התורה, דכתיב (בראשית יח יב) 'ותצחק שרה בקרבה' ובאותה שעה נתברכה ביצחק בנה (בהיותה בת תשעים שנה), מן הנביאים דכתיב 'רני עקרה לא ילדה', כי על העקרה אשר לא ילדה לשמוח ברננה ואז תוושע מצרתה, ומן הכתובים דכתיב 'מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה'.

ג. באחד השיחים שאל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע את בנו הצעיר של הרב מפיעטרקוב, שעבר את מאורעות ה'מלחמה' – האם ראה בעיניו את ה'משרפות' והקרמטוריומים אשר שם שרפו הרשעים רכבות בית ישראל. ויען, הן, אכן במו עיני ראיתים. הוסיף הרה"ק ומיד שאלו, 'ראית גם את הקב"ה באותו מקום אפלה וחשכה'... כאומר, גם בתוך ההפיכה אפשר וצריך לראות את ה', כי באמונה יראה גם שם את יד ה' – כי אין דבר הנעשה מאליו בעולם הזה, והכל מיד ה' נעשה לטובה ולברכה, אלא שאנו מעוטי שכל להבין מה טובה יש בה.

ומפורש אמרה תורה (דברים ד ז) 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו'... וכמובא במדרש (דב"ר ב) אמר רבי תנחומא, מעשה בספינה אחת שנסעה בין גלי הים, וכל נוסעיה היו 'עובדי כוכבים' מלבד יהודי אחד שנסע בה. בהגיעם לאחד מאיי הים נתנו הנכרים מעות ליהודי וביקשוהו עלה נא ליבשה והבא לנו משם דברי מאכל ומשתה. אמר להם היהודי – 'אכסנאי אני, וכי מכיר אני להיכן אלך', כמוני כמוכם ואין לי 'מכירים' בעיר הזאת, מנין אדע להיכן אלך. השיבו לו הנכרים 'בכל מקום שאתה הולך אלוקיך עמך. הרי (כתיב) אשר יש לו אלוקים קרובים אליו', כלומר, לא תוכל לומר שהנך כאורח הנמצא כאן לבד, כי לעולם אינך לבד – שהרי בכל מקום שתלך יש לך אלוקים שהוא קרוב אליך, ונמצאת מהלך תמיד יחד עם ה' (כביכול) ולעולם אינך יחידי בדד...

אמור מעתה, אם ערלים הללו הבינו כן, מה נאמר אנו בניו רחומיו של הבורא, כמה יש לנו להשריש בקרבנו שהקב"ה הולך עמנו בכל צעד ושעל והכל ממנו (הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע היה חוזר רבות על דברי מדרש הלז).

לְטוֹבְהִי בִידְעֵתָהּ שֶׁאֵף שֶׁבִשְׁעַת מַעֲשֵׂה נִרְאָה הַדָּבָר וְהִנֵּה כְּתִיב (תְּהִלִּים קכ"א) שִׁיר הַמַּעֲלֹת בְּשׁוֹב ה' אֵת כְּצֵרָה ח"ו לְכַסּוֹף יִתְגַּלֶּה שְׁכּוֹלוֹ לְטוֹבָה וּלְבִרְכָה. שִׁיבַת צִיּוֹן חֵינּוּ כַחֲלוּמִים בִּיאֻרִים וְהַסְבְּרִים רַבּוֹ.

ד. הגה"ח רבי אהרן יוסף לוריא זצוק"ל כותב ב'מכתב' (עבודת פנים, מכתבים מ"ג), שבשבת פרשת חיי שרה היה הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע חוזר על דברי רש"י אלו 'כולן שווין לטובה', והרעיש את העולם במאמר זה - 'ס'איז איר שטענדיג גוט געווען' (תמיד היה לה טוב על לבה).

איתא ממרן הבעש"ט זי"ע (כתר שם טוב רכ), וז"ל. 'שויתי ה' לנגדי תמיד, שויתי לשון השתוות בכל דבר שיארע לו יהיה הכל שווה אצלו, בין בענין שמשבחים אותו בני אדם או מבזים אותו, וכן בכל שאר דברים וכן בכל האכילות - בין שאוכל מעדנים בין שאוכל שאר דברים, הכל שווה בעיניו... וכן בכל אשר יארע עמו יאמר הלא זה נשלח מאתו יתב"ש ואם בעיניו הגון... אבל מצד עצמו אין חלוק וזה מדריגה גדולה מאד (עיי' 'שפת אמת' זי"ע חיי שרה תרס"א-ב, ועו"ע ויחי תרנ"א).

ואדרבה, עיקר אמונתו של אדם ניכרת בעת ההסתר והקושי, כעין מאמרו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (חוט המשולש עמו' קכט, וכן הוא במכתבו של המהרי"ץ דושנסקיא בשנת תרצ"ז) שאמר על אלו שהטילו ספק באמיתות תורת הקבלה מי שבנגלה כופר בנסתר הרי בנסתר הוא כופר בנגלה - וביאור דבריו, מי שבנגלה (בפארסיא) כופר בתורת ה' נסתר, הרי וודאי שבנסתר (בצינעא) הינו כופר בתורת ה' נגלה, אף לדין ייאמר מי שבנגלה אינו מאמין בנסתר - כשהנהגת ה' עמו בהסתר פנים, הרי בנסתר (כלומר בסתר לבבו) אין אמונתו בשלימות אף בהנהגת נגלה - כשמאיר ה' פניו אליו.

נציגה נא עובדא אחת מענין ההכרה כי הכל בידי שמים בלבד. פעם שאל הגר"א דסלר זצ"ל את הגה"ק החזו"א זי"ע, כיצד יתכן לבקש ב'שמונה עשרה' בקשות גשמיות כרפאנו וברך עלינו לאחר הבקשה על רוחניות כאתה חונן והשיבנו לתורתך סלח לנו, והרי כלל הוא בידינו ש'מעלין בקודש ואין מורידין' והיה לנו לבקש על הרוחניות רק לאחר הגשמיות. א"ל החזו"א, מה תירוץ יש בידו דמר, אמר לו הרב דסלר, כי נראה לו לומר שבאמת אין כאן כלל 'מורידין' הואיל וגם הגשמיות של היהודי רוחניות הוא... כי לרפואה הוא נצרך בעבור שיוכל לעבוד את ה' בלב שלם, וכן 'ברך עלינו' בפרנסה אינו אלא כדי שיוכל לכבד את השבתות ולשלוח שכר בניו לתלמוד תורה...

אמר לו החזו"א, לדידי קושיא מעיקרא ליתא, כי בקשת היהודי 'רפאנו' מכרזת ואומרת, רבש"ע אינני מאמין כלל בכוחו של הרופא - כל רפואתי תלויה ועומדת בידך, כמו"כ הוא מכריז 'ברך עלינו' - כל ההשתדלות וכיו"ב איננה אלא הבל וריק, כי אתה האלוקים הזן ומפרנס אותי ואת בני ביתי, א"כ יש כאן רק 'מעלין בקודש' בהכרזות אמונה כגון דא... ולא עוד אלא שרק אחר שנמלא דעה ב'אתה חונן' ושב בתשובה שלימה 'השיבנו איבנו' ונטהר ב'סלח לנו' יש בידו להכיר הכרת אמונה איתנה כזו.

ובכל עת יסמוך על ה' כי מי שנמצא בידי אשוריו וטוב לו, ובזה ביאר הגר"ל חסמן זצ"ל (אור יהל ח"ב דף מג) הא דאמרו חז"ל בפסוק בפרשת וירא (כ"א ט) 'ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער', ודרשו חז"ל (בר"ר נג יד) 'מחוסרת אמנה הייתה', כלומר, שמלאה את החמת במים יותר מכדי הצטרפותה בעת ההיא בדאגתה למחר. וצ"ב, איזה חיסרון אמונה יש כאן, כאשר אשה ובנה חולה אנוש תועים במדבר שמם ונמצאים בסכנה גמורה, ונעשה להם נס ומצאו באר מים מדוע שלא תדאג למלא את החמת מים.

ומבאר, במי שנוסע במרכבת המלך עם המלך בכבודו ובעצמו - מפיתו פת המלך יאכל ומימיו ישתה, והנה רואה המלך כי הלה הכין לעצמו בצקלונו מעט לחם ומים שמא ירעב ויצמא... הרי בוודאי ישליכוהו חוצה ממרכבת המלך, שהרי בזה הראה בעצמו שאינו מכיר כלל בחסדי המלך שבוודאי לא יעזוב אותו רעב וצמא, ויתמה על שטותו איך יהיו לעלות על מרכבת מלכים וצקלונו על כתפיו.

כך נמי, משמים מביטים על האדם אשר מ'קטני טמנה' הוא ודואג ואומר 'מה אוכל למחר', שהרי במרכבת מלך מלכי המלכים הקב"ה הוא יושב ומה לו לדאוג, וזו הייתה התביעה על הגר, אחרי שראתה שנעשה לה נס, ונבראה עבורה בריאה חדשה - בבריאת מעין מים זכים במדבר שמם להחיות נפשה ונפש בנה, הנה ה' עמה ולא יעזבה, וכשם שהובא לה מים כעת כך יהיה לה לכשתצטרך עוד ולמה לה למלא חמת מים, על כן קראוה 'מחוסרת אמונה'.

אכן, לא באנו לומר כי אין יסורים וקושי בעולם – כי אף אם לעתיד יתגלה שהכל לטובה ולברכה, אך אין החי מכחיש את החי כי בשעת מעשה מרגיש האדם כמחט בבשר החי בכל אחד מהצרות האמורות לעיל, ולא באנו אלא לומר כי אם ידע מיד בעת הצרה שעוד יבוא יום וישחק על עצמו כאותו חולם חלום כשנפקח משינתו... יקל מעליו כבר בזו העת לקבל באהבה ובשמחה את כל מה שעובר עליו, וכעין הרגשתו של הפועל העמל קשה לפרנסת ביתו בנשיאת משאות כבדים או בהליכה מייגעת – שהוא עושה כל זאת בשמחה כשהוא רואה בדמיונו את ה'מצלצלין' שיספור בעת קבלת שכרו מבעליו המעבידו, ויגל לבו בדמותו בנפשו את ה'רווחה' שתבוא לביתו בזכות עבודתו ז"ל.

אמנם עצה נוספת נתנו לנו צדיקים – שלא להתבונן יתר על המידה בעת הקושי והצער, ולא לחקור על מה שעובר עליו, כי אז יעלו בלבו ספיקות וקושיות ח"ו (פעמים שבעת הצרה אין לאדם רוח לב להבין ולהשכיל לנכון מה שבידו להבין בומני ה'אורה'), אלא יאמין באמונה פשוטה בתמימות שאביו שבשמים רוצה אך ורק להיטיב לו, ואף הנהגת ה'דין' הרי היא 'טובה' גמורה עבורו וימשיך בדרכו עדי תבוא ישועתו.

ובך איתא מהרה"ק ה'תפארת שלמה' (בפרשתן) על הכתוב (כג ב-ג) 'ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה, ויקם אברהם מעל פני מתו.....' והנה מהכתובים נראה שאברהם בא להספידה ולבסוף לא הספידה אלא קם ודיבר אל בני חת, וצ"ב, מדוע חזר בו ולא הספידה, ועוד, דאיתא במדרש (רבה נח ו) 'מלמד שהיה רואה מלאך המוות מתרים כנגדו' - היכן נרמו ענין זה בפסוק.

ומבאר ה'תפארת שלמה' ז"ל (בשינוי קצת), והעניין הוא ע"ד הכתוב (שמות ג ו) 'איתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלוקים', כי הנה כלל גדול במעלות הצדיקים

כמו רבו בספרי רבותינו הקדושים לבאר מהותו של 'היינו כחולמים', ונביא את דברי הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ל ע (פר' ויגש ד"ה שיר המעלות) וז"ל. 'היינו כחולמים' - היינו כיוסף בעל החלומות שעברו עליו כל כך הרבה צרות (במכירתו, ובבית פוטיפר, בנסיון הגדול, ולאחמ"כ בבית האסורים), כמאמר הכתוב 'כל משברריך וגליך עלי עברו', ובסופו של דבר נתברר שהכל היה לטובה עבורו, כי ראוי היה יעקב לירד מצרימה בשלשלאות של ברזל (ובזכות ירידתו של יוסף ומינויו למשנה למלך ירד מצרימה בכבוד מלכים). כמו כן 'בשוב ה' את שיבת ציון' - כשתהיה הנאולה יכירו וידעו שכל היסורים והגלות הכל היה לטובה, ואז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה' - כמו מי שנתעורר מחלום שהיה רואה בחלומי הרבה צער וכאב כשקם משנתו כל הצער לשחוק בעיניו, באותו האופן יביטו כשתהיה הנאולה העתידה על כל הצרות שעברו, עכ"ל.

ולכל איש מבני ישראל ייאמר – כל חד וחד בדיליה, בימי הגלות נדמה לנו הרבה פעמים שעוברים עלינו דברים שאינם טובים, ו(כאמת) אנו סובלים מכאובים וייסורים רכים ועצומים קשים מנשוא, זה בכריאות הגוף או הנפש, זה בפרנסה, יש המתענים בצער גידול בנים וכיו"ב בשאר צרות המתרגשות ובאות על ראשו של אדם. אין לנו אלא להתחזק במה שהראונו מראשית הדורות בתחילת בנינו של 'כלל ישראל' אצל יוסף הצדיק שלבסוף ראה והבין שהכל היה לטובה, אף אנו לבסוף ימלא שחוק פינו ולשונונו רינה שנסחק על עצמנו על שהיינו לחוצים בעול הכל ומתמרמרים על מה שהיה לנו לטובה ונדמה לנו לרעה. והן הן הדברים האמורים לדמותו לחולם חלומות בשנתו בלילות, כמו מי שהיה רואה בחלומי הרבה צער וכאב, כשקם משנתו, כל הצער לשחוק בעיניו. כך ייראה לנו כשתהיה הנאולה העתידה על כל הצרות שעברו.

ה. אברך אחד תינה את מר נפשו אצל הרה"ק רבי שלום מקאמינקא ז"ל ע שצרות ומצוקות רודפים אחריו וחיינו מרים עליו. ענהו הרה"ק הכל לטובה מאת הבורא הטוב ומיטיב לכל, אמר האברך, וכי אפשר להתכחש למציאות הדברים כי רע וזמר חלקי, אמר לו הרה"ק ה'מבינים' ישבחו את משקה היי"ש ושאר 'משקאות החריפים', וישתו ממנו לרוב. לעומתן, אדם מן השורה שיטעם מהמשקה יזדעק מיד ויחמיץ פניו לנוכח מרירותן כי רבה, ומהי תשובת ה'מבין', כי אכן, כך הוא טבעו של המשקה - 'מרירות' זו תביאנו בתוך זמן קצר לידי 'ששון ושמחה', וממילא מתחילת שתייתו כבר מרגיש בו מתיקות שאין כמוהו, אף אתה כיוצא בו, הנך מתאונן על המרירות שבחייך, אין זה כי אם אחר שאינך 'מבין' עד כמה מתוקים המה דרכי ה', ואם תבין זאת, הרי מיד בעת 'שתיית המרורים' תגיל ותשמח כל ימי חייך.

מתורתן של בנים'. ומכאן הרה"ק ה'ערוגות הבושם' זי"ע את ענין 'רחיצת הרגלים' והשבה שכל כך שבחוהו במדרש, כי 'רגלים' הכוונה על 'השתדלות' לפרנסה, כדכתיב (לג יד) 'לרגל המלאכה אשר לפני...! והנה אף שהאדם מצווה ומחוייב לעשות השתדלות, מכל מקום מחוייב הוא להאמין בתכלית האמונה שהכל משמים בא לוי, וכלל וכלל לא על ידי השתדלותו, וכמו שבריבית יש 'אבק' ריבית (ב"מ סא:), ובלשון הרע 'אבק' לשון הרע (ב"ב קסה.), כמו כן יש 'אבק' עבודה זרה, והוא האבק שברגלים - היינו בטחוננו של האדם בהשתדלותו (המכונה 'רגלים') לחשוב שעל ידי ההשתדלות באה לו ההרווחה, ואף המאמין בה' פעמים שיחשוב שעל כל פנים 'השתדלותו' קרבה וסייעה לפרנסתו, ואינו מאמין שה'השתדלות' אינו אלא 'תנאי' שהתנה הקב"ה עם ברואיו, ואילו הפרנסה עצמה תבוא לאדם מידו המלאה הפתוחה והרחבה של אביו שבשמים".

בזה מבואר מדוע אמר אברהם אבינו למלאכים (יה ד) - 'יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם', כי 'כסבור שהם ערביים - סוחרים, שמשתחוויים לאבק שברגליהם' (רש"י), פי' שמאמינים בה' אבל חושבים הם שהשתדלותם בסחורה (רגליהם כנ"ל) סייעה שתבוא אליהם הפרנסה, ונכשלים ב'אבק' ע"ז, לכן שלח אותם לרחוץ עצמם מעבודה זרה זו, שמעתה יכירו וידעו כי הכל בא להם משמים ממעל. ומהאי טעמא נמי הוצרך אליעזר ל'מים

המתהלכים לפני אלוקים בתמים, אף אם חלילה באה עליהם מידת הדין לאיזה יחיד או רבים ח"ו, לא יתנו לבם להתבונן מהות הצרה ההיא רח"ל, ולא יפול לבנם להקשות מדוע עשה ה' ככה לארץ הזאת, כי לבם נכון ובטוח בה' כי צדיק וישר הוא, אל אמונה ואין עוול (דברים לב ד), ונהפוך הוא כי מפי עליון לא יצאו הרעות (איכה ג לח), רק כל מעשיו ית' מכוונים לטובה. ולכך כאשר ראה משה רבינו את מראה הסנה - המורה על הגלות לא רצה להתבונן מה זה ועל מה זה, לכן ויסתר משה פניו כי ירא מהביט ולהסתכל אל בחינת הדין המכונה אלוקים, פן יקשה בעיניו על כי כך מתנהג עמהם ה'. כיו"ב אתה אומר באברהם אבינו כי כשבא לספור לשרה ראה מלאך המוות מתרים כנגדו, ר"ל כשהתחיל להתבונן על מיתת שרה הצדקת הראשונה שבעולם, שהיא הייתה אם כל בני ישראל, ורוח הקודש מדברת מתוך גרונה, ועתה פתאום מתה עליו אחרי מעלת העקידה שזכתה לכן צדיק כזה ולא הועיל לה כלום, כל זה היה היצר הרע מכניס בלבו של אברהם אבינו, בעבור יקשה על אלוקיו, לכן מיד ויקם אברהם ולא הספידה'.

מאת ה' היתה זאת - האמונה שהפרנסה איננה תוצאת ההשתדלות כלל

בפרשתן, (כה, לב) 'ויבא האיש הביתה... ומים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו', ובמדרש (רבה ס ח) 'יפה רחיצת עבדי אבות לפני המקום יותר

ו. וכך ביארו (עיי' חיד"א בספרו שמחת הרגל) את הפסוק (תהלים קטו ב) למה יאמרו הגויים איה נא אלוקיהם. כי ביאור תיבת נא הוא מלשון עתה, והיינו שבני ישראל מאמינים בני מאמינים שכל הנעשה בעולם בחשבון הוא - אף אם לא נראית מיד הטובה שבדבר, אבל הגוי אינו נאות לכך והוא אומר איה נא - הראיני מיד את הטובה הכרוכה בהנהגת ה'.

ז. פעם פגש הגאון ה'בית הלוי' זצ"ל את אחד מתלמידיו משכבר הימים ושאלהו 'מה עיסוקו של מר ומה הוא עושה', ויען התלמיד שהוא עוסק בעשיית צוקע"ר בשותפות עם גיסו ומשם פרנסתו. חזר ה'בית הלוי' ושאלו מה מעשיו, ושוב ענה שעוסק בעשיית הצוקע"ר. אחר ששילשו שאלתם ותשובתם נענה הבית הלוי ואמר, הנה אתה חושב שיש לי איזו חסרון בהבנה, לא כן, אלא לך יש חסרון בהבנתם של דברים. כי אילו שאלתי מה הקב"ה עושה עמך היה לך לענות בסיפורי הפרנסה הבאים לאדם מן השמים. אבל מכיוון ששאלתיך מה אתה עושה עליך לענות בעסקי 'יראת שמים', כאומרם (ב"מ קז:): 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'.

ח. איתא בגמרא (יומא לח.) על משפחת 'בית אבטינס' שבקיאים היו במעשי הקטורת ולא רצו ללמד את סוד עשייתם לאחרים, ולא עוד אלא שהיו גובים בשכרם תשלום רב ביותר, ורצו חכמי ישראל להדיחם מעבודתם, אך לא יכלו להדיחם כי מלבד משפחה זו לא ידע איש כיצד עושים את סממני הקטורת שיהא עשנם מיתמר ועולה ישר מבלי להתפזר לצדדים (ולא רצו ללמד, כי ידעו שעתיד הבית להיחרב, וחששו שמא ילך אדם ויעשה מלאכה זו לעבודת כוכבים). כיו"ב לא היה ביד החכמים לדחות ממקומם את משפחת 'בית גרמו' שהיו בקיאים באפיית לחם הפנים ואף הם גבו שכר הרבה תמורת

בדבר ה', וזהו 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', ולא זו בלבד, אלא והיה ה' מבטחו - לאפוקי מהבטח בה' אבל מבטחו גם בחריצות מפעלו³.

מה' יצא הדבר - אמונה שלימה בתקופת השידוכים

בפרשתן נתבאר בארוכה סדר השתלשלות מציאת זיווגו של יצחק אבינו, וכבר נשתברו קולמוסים רבים לחזק לבבות נשברים ולרומם רוחם של הממתינים לזיווגם או לזיווג של הבן והבת, ובאמת יש להם להשיב נפשם בדברי הכתוב בפרשתן (כד, ג) 'ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר לא נובל דבר אליך רע או טוב, וכתב הרשב"ם, וז"ל, לא נובל דבר אליך - לא הסתירה ולא הבניין תלוי ברצוננו, כי על ברחנו (יקרה הדבר בין אם אנו רוצים או לא רוצים, כי הקב"ה עשה זאת - שהיכולת בידו, עכ"ל).

לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו, מכיוון שעסקו עתה בהשתדלות לזיווגו של יצחק, ואפשר שיבואו לחשוב שעל ידי השתדלותם נמצאה רבקה ליצחק על בן מיהרו 'לרחוץ רגליהם' שידעו היטב שלא רגליהם - ולא השתדלותם עמדו להם, כי אם הקב"ה ברוב חסדו וטובו עשה הכל, ועל רחיצה זו אמרו 'פה רחיצת רגלי עבדי אבות יותר מתורתן של בנים'. ומסיים שם, וממנו נקח מוסר השכל, גם בכל דרכי העבודה, שאלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול להרים ידיו ורגליו, ולא תזוח דעתו עליו - דהכל ממנו ית"ש.

עפי"ז מפרש ה'ערוגות הבושם' את הפסוק (ירמיה יז ז) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, שבא לומר שה'בטחון האמיתי' הוא שיבטח לגמרי בה', ולא יחשוב שהשתדלותו סייעה בדבר, אלא יאמין שכל פעולתו, חריצותו והשתדלותו תהוה והבל, והכל נעשה

עבודתם ולא רצו ללמד אומנותם לאחרים (ג"כ מטעם הנ"ל). ואיתא שם בגמרא 'מכאן אמר בן עזאי, בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך, משלך יתנו לך. אין אדם נוגע במוכן לחברו, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא'. וברש"י, 'מכאן אמר בן עזאי - ממעשה בית גרמו ובית אבטינס שבקשו חכמים לדחותם ממקומם ולא יכלו. בשמך יקראוך - לא ידאג אדם לומר, פלוני יקפח פרנסתי. כי על כרחך בשם יקראוך לבוא ולשוב במקומך'.

ט. כידוע היה הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע יתום מילדותו, והתגדל אצל דודו, והיה הדוד מפלהו לרעה מבין בניו, אף בעת האכילה - היה נותן לבניו 'חמאה' עם הלחם, ואילו הוא קיבל רק לחם יבש, פשוט שהדבר פגע בו מאד, בפרט בהיותו יתום צעיר לימים, פעם אחת בעת ש'דודי הלך לגנו' והיה הבית ריקם מאנשיו, מצא ה'מאור עיניים' את חבית ה'חמאה' וטבל לחמו בו... בהכניסו את הלחם לפיו ראה שאין זו 'חבית חמאה' כי אם 'טיט', ומחמת זה הפסיד גם את הפת היבשה, שנפסלה מאכילת אדם. לימים סיפר זאת ה'מאור עיניים' והוסיף שמזה למד שהממהר לחטוף את שאינו שלו מפסיד גם את אשר יש לו מכבר.

כיו"ב מצינו בפרשתן שנכתב 'עפרן' חסר וא"ו, ובמדרש (בר"ר נח ז) הדא דכתיב (משלי כח כב) 'נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר' יבואנו, ובביאור הענין מתאמרא בשם הגר"א כי במעשה דאבימלך כתיב (כ טו), 'הנה נתתי לאחריך אלף כסף, ואברהם אבינו בקדושתו לא רצה ליהנות מכספו וזהבנו של אותו רשע, והניח את המעות לעת מצא לכשיצטרך לקנות חלקת קבר בארץ ישראל, ואם היה עפרון בולם פיו מלנקוב בסכום - 'ארבע מאות שקל כסף', היה מקבל לידו 'אלף' שקל עובר לסוחר, וזה רמזו באומרם 'עפרון חסר וא"ו', כי על ידי שדחק את השעה הפסיד וחסרו מאתו וא"ו מאות שקל כסף.

י. הנה ה'שידוך' הראשון מששת ימי בראשית היה 'ויאמר ה' א' לא טוב היות האדם לבדו... ויפל ה' א' תרדמה על האדם וישן' (בראשית ב ח-כא), יש שרמזו כי פעמים רבות מתעקש אדם לומר רצוני דייקא בשידוך פלוני, או לאידך פעמים שיאמר שידוך זה הס מלהזכיר... לכן אמר הקב"ה לאדם אני אשיג לך 'זיווגך' ההגון לך, אפיל עליך תרדמה ובזה הזמן אציג לפניך זיווגך, ו'כזה ראה וקדש', וכדאמרי אינשי 'אל תעזור ואל תפריע...'

וכבר אמרו כי מחסדי הבורא שנתן להורים להתעסק בשידוכי בנם וביתם, והקב"ה נותן להם 'הרגשה' כאילו הם אלו שהסכימו או הורידו את השידוך - אף שבאמת כל מערכת השידוכים מתנהלת לה רק מן השמים, כי הבה נתבונן זה קרוב לעשרים שנה מגדלים האב ואם את בנם ובתם ביגיעה, עמל ויזע, משנות ילדותו הדירו שנתם בלילות, ומשגדל הוליכו אותו לבית תלמודו וכו' וכו' כידוע לכל 'צער גידול בנים' מהו... חשוב נא איך יראה דבר, כשיגיע עת דודים וינשאו הבן או הבת לזיווג שיבוא מאליו מן השמים, מבלי שיהא ביד ההורים לחוות דעתם

ומבאן, נלמד לכל עניינינו ש'רצון אבינו שבשמים' הוא אשר יקום ויהיה, וכפרט הנלמד מן הכלל נלמד לענין השידוכים כי הזיווג שהוכרז מן השמים יעלה ויבוא ויצא לפועל בזמן שגור הכורא וכאופן שגור הכורא, ואם כן 'דאגה מנין'.

הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (ליקוטי יהודה בפרשתן עמ' רכ"ט) אמר בשם הגה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע על הכתוב בפרשתן (כד יז כ) 'וירץ העבד לקראתה... ותמהר... ותריץ עוד', כי בהתקרב הזמן שיועד מן שמיא ל'גמר השידוך' (והוכרח להגמר באותו היום, הואיל והתפלל 'הקרה

בענין... על כן חס הכורא על האב והאם ונותן להם 'שירגישו' כאילו יש להם גם 'חלק' בהחלטות הזיווג, אבל באמת אין זה אלא דמיון... המכיר בזה תשלול נפשו בכל תקופת השידוכים, והיה זה שכרו.

וכן פירש הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועהיל זי"ע את הנוסח 'העומד מצד בנו החתן' כי אין האב אלא עומד מצד, ואת הכל עושה הקב"ה בכבודו ובעצמו. ולא עוד שפעמים מעמידהו הקב"ה בצד שלא יפריע ב'חכמתו' ובחששותיו, אלא ככל אשר יגזור ה' כן יקום וכן יהיה (יסוד צדיק עמ' רפג).

ובזה ביארו דלכן 'ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת, בת פלוני לפלוני' (סוטה ב.), והיינו שבשעה שההורים עדיין לא התחילו לעשות מאומה לטובת הולד כבר הוכרזה ע"י בת קול בשמים 'בת פלוני לפלוני'. כי 'שלושה שותפים באדם, הקב"ה אביו ואמו' (קידושין ל:), וכדי שלא יאמרו ההורים אף אנו 'שותפים' בעסק זה, רצוננו בשידוך פלוני, שידוך פלוני אינו 'מתאים' לנו, ע"כ, קובע הקב"ה את הזיווג בטרם יעשו אביו ואמו שותפים, וכביכול יעשה כרצונו...

ומכיוון שכן, אין תפקידו של אדם אלא ל'השתדל' עבור שידוכי צאצאיו – אבל רק מצד חובת השתדלות, ולא יחשוב שבידו לקרב או לרחק איזה שידוך. וכן ידוע שהרה"ק מסאטמאר זי"ע נשאל פעם כמה גדר השתדלות עבור הזיווג, וענה הרה"ק, שפעם אחת בשבוע ידבר עם 'שדכן' אודות שידוך...

יא. יש שאמרו שלכך קוראים להתקשרות השידוכין בשם 'ווארט', שפירושו בשפת ה'אידיש' – דיבור, לרמז 'שהכל נהיה בדברו', כל שידוך שנגמר נעשה אך ורק במאמרו יתברך. והמשכיל יבין שלא ל'דאוג' בענייני שידוכין, כי ממילא מתנהל הכל על פי מאמר ה', וכשיבוא הרגע הראוי והנכון, יסבב 'מסבב הסיבות' שיבוא הדבר אל סיומו. כה אמר החזו"א זי"ע, שאף בזמננו שיש 'הסתרת פנים' מ"מ בענין השידוכים עדיין רואים עד היום בחוש את ההשגחה פרטית.

הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע סיפר פעם לאחותו הצדקנית אשת חבר להגה"ק מסטייפעלע זצוק"ל, היום היה אצלי יהודי שבא לברר אודות בחור (לענין שידוכים), והנה כששאלני על 'יראת שמים', עניתיו 'ס'קען זיין בעסער' (יש לו במה לשנות דרכיו ולהתעלות יותר ממצבו העכשווי), כמו כן כששאלני על 'התמדתו ואהבת התורה שבקרבו', עניתיו 'ס'קען זיין בעסער'. כך עניתני על כל שאלותיו וספיקותיו, ורציתי בזה לרמז לו – אין הבחור ראוי לך. על כל דבר נענה האיש ואמר, מבין אני שאין בו כל חסרון שהרי אין 'מושלמים' בעולם הזה, ומכיוון שהרבי אינו אומר אלא שיש לו מקום להיטיב דרכיו משמע שהוא עומד על דרך טוב... וה'חסרון' היחיד שיש לו שעדיין יש לו מקום להתעלות, הרי זה ה'חתן' המתאים לי, ועוד באותו היום נגמר השידוך בכי טוב. ובכן, אמר החזו"א, הבט נא וראה, האיך שהקב"ה מנהיג את עולמו, הרי יהודי זה 'בר דעת' הוא, ואף אני אמרתי לו דברים (כמעט) מפורשים 'יש לבחור הרבה מה לשנות ולהיטיב את מעשיו', והאיך נהיה כדבר הזה, שהבין מדברי שאין כל חסרון בבחור, אלא, בהגיע העת והזמן לזווג את בת פלוני לפלוני, נהפך כל העקוב למישור, ו'תקפוץ' הארץ ואף השמים אם יצטרכו לזה, ה'חכם' יהפוך לסכל והשומע לחרש, והשידוך יגמר... 'כי מה' אשה לאיש' (מור"ק יח:)

כיו"ב אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שבבוא העת לגמור השידוך מוליך הקב"ה את ההורים כ'בלינדע פערד' (סוסיים עוורים) שלא יראו כל חסרון במדובר ובכך יתנו את הסכמתם ויצא השידוך לפועל.

פעם קבל איזה 'מחותן' בפניו (ה'פני מנחם') כי זה לאחורונה לקח 'חתן' לבנו והכל 'מכרו' לו כי החתן הנו ממש 'רבי עקיבא אייגער', ועתה משנגמר השידוך נתברר לו שלא מיניה ולא מקצתיה – לא רעק"א שבדור הקודם, ולא בדור הזה, לא תלמיד חכם ולא בן תלמיד חכם, כי אם כמעט עם הארץ גמור... (תחת מה שאמרו לו כי הוא 'נודע ביהודה' נתברר שהוא 'נודע בגויים').

נענה הרה"ק ואמר, הנה בבוא העת והזמן לגמור השידוך עם 'בת פלוני לפלוני' שהוכרז ארבעים יום קודם יצירת

נא לפני היום, והרי כבר היה 'לעת ערב' [פסוק יא]) הגה"ק מקאז'גלוב זי"ע (ארץ צני ח"ב, דרושים, דרוש ה) מביא את דברי הרה"ק ה'חידושי הרים' זי"ע בפרשתו, שלכן עשה הקב"ה נסים לאליעזר עבד אברהם בדרכו לשידוכי יצחק אבינו שקפצה לו הארץ (ב"ר נט, יא) וכיו"ב. לרמז לדורות עולם שכל שידוך ושידוך שבא לידי גמר והתקשרות הוא בדרך נס ופלא מידי שמים.

ומבאר הגה"ק מקאז'גלוב זי"ע מדוע כל זיווג בפני עצמו לא יגמר אלא בנס, כי כל 'בית נאמן' הנבנה

והרי כבר היה 'לעת ערב' [פסוק יא]) מתנהל הכל במהירות ובחפזון כ'קפיצת הדרך', ריצת העבד, מהירות רבקה וכדו' - בכדי שיגמר הדבר בכי טוב בעתו ובזמנו ללא עיכוב רגע אחד. על כן, בהגיע אדם לפרק 'האיש מקדש' ועליו לשדך את בנו וכתו שכבר באו אל פרקם, לא יתבלבל ולא יאמר 'אני אנה אני בא', איני יודע מה לעשות ולא לפנות, אין לו אלא להחזיק באביו שבשמים ובאמונתו יחיה, כי בהגיע הרגע הנכון יעלה השידוך ויתקשר בקשר של קיימא.

הוולד. נוטל הקב"ה את ה'שכל' מהורי המדובר, שלא יזיקו ולא יפריעו את הדבר מלבוא לידי גמר, ורק לכן הצליחו לפתותך בקל ש'חתן דנן' הנו רעק"א בכבודו ובעצמו... אמנם כעת משנגמר השידוך החזירו לך את השכל במתנת חנים מן השמים, וכי על זה דווה לבך, האם היה עדיפא לך להשאר מבלי שכלך... ימלא פיך תהילתו על שחזר השכל אליך בשלימותו.

הרה"ח רבי נתנאל ראדיניער זצ"ל נכנס פעם אל ה'חזון איש' זי"ע, ואמר לו, רבי, קושיא אחת יש לי, והיא קשה כקריעת ים סוף, ברמזו על 'קשה' זיווגו של אדם כקריעת ים סוף (סוטה ב), אמר לו החזון"א, הרי סוף דבר היה שהקב"ה קרע את הים, אף אתה, תנוח דעתך, כי סוף דבר שתתישב קושייתך...

יב. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה אומר 'ווען ס'קומט די ריכטיגע מינוט, געדויערט עס ווייניגער פון א מינוט' (בהגיע הרגע המיוחל נגמר הדבר בפחות מרגע).

יג. מעשה בבחור מבוגר מאד שנתקשה בפרשת השידוכים, נכנס הבחור אל רבו ושאל, רבי קדוש, עד מתי... עד מתי... מקבל אנוכי גזירת שמים באהבה, אבל בתנאי שהרבי יגלה את הקץ - מתי אזכה לבוא בברית האירוסין... אמר לו הרבי הנה בפרשתו נתבארו בארוכה הניסים שאירעו במציאת זיווגו של יצחק, מיד בצאת אליעזר לדרכו פדנה ארם - 'קפצה לו הארץ', בהגיעו לשם - 'טרם כילה לדבר והנה רבקה יוצאת' (כד טו), והנה מיד התאמת לו הסימן - 'והאיש משתהה לה...', לאחר מכן מת בתואל שרצה להמית את אליעזר בסם המוות ששם במאכלו ובא מלאך והחליף קערותיהם (מדרש אגדה). לא כן היה בהגיע תור כלולות יעקב אבינו, כי לא די שלא אירעו לו ניסים, אלא בכל אשר פנה נתקל במכשולים ומהמורות, אך 'ויצא יעקב מבאר שבע' - קפץ עליו רוגזו של אליפז שרצה להרגו, וכפדיון נפש בזו את כל אשר לו, לאחר מכן העבידו לבן שבע שנים, ואם לא די בזה שוב רימהו והוכרח לעבדו עוד שבע שנים, ורק לאחר כל זה זכה לבנות את ביתו ולהקים שנים עשר שבטי י-ה עדות לישראל, והרואה יתמה 'מה נשתנה' זה מזה.

וביאור הדבר (אף שאין לנו כלל השגה באבות הקדושים ובהליכותיהם, אלא שניתן לנו רשות ללמוד את הנוגע לנו כפשוטן של דברים), כי בשלח אברהם אבינו את אליעזר עבדו לא ידע היאך תהא דרכו, ולכן מיד נשא את כפיו - 'ה' אלוקי אדוני אברהם, הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם' (כד, יב), ולאחמ"כ 'ניצב על עין המים' ואמר להקב"ה - אני את השתדלותי עשיתי בהגיעי עד הנה, מכאן ואילך אין לי על מי להישען אלא עליך אלוקי אדוני אברהם, ועשה סימן שיראהו ה' את הנערה הראויה לבן אדוני, לכן זכה לכל הניסים הללו, מאחר שהרגיש עצמו 'תלוי' ביד ה'. משא"כ גבי יעקב הרי בצאתו מבית אביו לא הלך 'לחפש' את זיווגו, כי ידע שהוא הולך לקחת את רחל, כפי ש'היו הכל אומרים - הגדולה לגדול והקטנה לקטן' (ב"ב קכג), ואף ממון הרבה לקח עמו, נמצא שהכל היה אצלו עם 'חשבון' וסדר שכך וכך צריך להיות - אמרו לו כביכול, 'אין העולם מתנהל אלא על פי ה'', ולא לפי חשבונות הברואים, על כן הוצרך לעבור כל כך הרבה מכשולות ומהמורות בדרכו (וסוף דבר היה שנישא הן לגדולה והן לקטנה, ולא עוד אלא שלא קדמה לה). לשמע דיבורים הללו מיהר הבחור נשא רגליו וברח כל עוד נפשו באפו, כי הבין שאדברה אין כל טובה עבורו לדעת מתי יהיה האות הזה...

חלפתא, לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, אמר לה לששה. אמרה לו מה הוא עושה מאותה שעה ועד עכשיו, אמר לה הקב"ה יושב ומזווג זיווגים, בתו של פלוני לפלוני, אשתו של פלוני לפלוני... אמר רבי ברכיה כלשון הזה השיבה רבי יוסי, הקב"ה יושב ועושה סולמות, משפיל לזה ומרים לזה, ומוריד לזה ומעלה לזה, הדא הוא דכתיב (תהלים עה ח) כי אלוקים שופט זה ישפיל וזה ירים. וביארו, כי אין כאן מחלוקת, ולא בא רבי ברכיה אלא להשלים את דבריו של רבי יוסי - שהקב"ה יושב ומזווג זיווגים, שפעמים הרבה יש מי שמחשיב עצמו יותר מידי ולא נאה לו להשתדך עם פלוני הנחשב כפחות ממנו, אך מכיוון ששידוך פלוני צריך לבוא לידי גמר, מה עושה הקב"ה - פעמים יגביה הבורא את הנמוך, ופעמים ישפיל את הגבוה, וזהו אומרם הקב"ה עושה סולמות מעלה לזה ומוריד לזה. לכן, לעת כזאת כשהלך יעקב אבינו לתור אחר זיווגו הראהו הקב"ה בחזיון הלילה 'והנה סולם מוצב ארצה' שהשידוכים הרי הם כסולם כמו שנתבאר יי.

אמור מעתה, כמה פתאים אינשי, אשר כבואם לארס את צאצאיהם, יחשבו 'חשבונות רבים' האם המדובר או המדוברת יש בו די והותר 'חשיבות' עבורם, אם מפאת הממון ואם מפאת הייחוס, ולרגע שוכחים המה ש'מה' אשה לאיש', וזה השידוך אשר נגזר משמים כבר ארבעים יום קודם יצירת הוולד, כשיצתה הבת קול ואמרה 'בת פלוני לפלוני' הוא אשר יקום ויהיה. וכמה ישנם אנשים ההורסים לעצמם את חייהם כמו ידיהם על ידי חשבונות הללו יי.

בבני ישראל הוא דבר נשגב ורם מאד, כפי שנוכל ללמוד מדברי התלמוד (יבמות סב): 'השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה...! ומאחר שהדברים מגיעים גבוה מעל גבוה, לכן מנסים כוחות הטומאה והחיצונים לחבל בקשר השידוכים ולבטל את הנישואים, לפרוש רשת ליד מעגל במניעות שונות שלא יוכלו להשיג המטרה. על כן בכל שידוך שיוצא לאור העולם, צריכים גם מיוחד מן השמים שכוחות הטומאה לא ירעו ולא ישחיתו ושהכל יבוא על מקומו בשלום.

ומוסיף, שלכן עושים שטר 'תנאים', כי ברגע שהנישואין על 'תנאי' אין החיצונים מתגברים כל כך לחבל ולהזיק את השידוך, כי נראה להם שעדיין אין הדבר גמור אלא הוא תלוי ועומד בקיום התנאים. אך האמת ש'תנאי' זה שאנו עושים הריהו כדבר גמור וברור. כי אנו נחשבים כשליחי הקב"ה לקיים מצוותיו, והרי מצוה על האב להשיא את בנו. על כן חשוב דבר התנאים כאילו ומפי ה' יצא הדבר. ואצל המקום ב"ה יש תוקף אף למה שנעשה על תנאי, כדאיתא (ברכות ז): שכל דבר שיצא מפי הגבורה אפילו על תנאי, שוב אינו חוזר. ע"כ הדבר מתקיים והכל שריר וקיים.

עולים ויורדים - מעלות ומורדות בהאי עלמא ובפרט בשידוכים

בתיב בריש פר' ויצא (כח יב) 'והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', וביארו צדיקים עפ"י דברי המדרש (ב"ר סח ד) 'מטרונא אחת שאלה את רבי יוסי בר

יד. יש שהמליצו שלכן מברכים בעת התקשרות שידוכין 'שיהא הזיווג עולה יפה', היינו שלא יצטרכו להשפיל הגבוה, אלא הקב"ה יגביה את מי שפחות בחשיבותו מביניהם.

בעניין זה אמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מווישווא זי"ע בדרך צחות לבאר מדוע מברכים בשמחת נישואין ברכת 'שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם'. כי יסוד ושורש כל הקשיים אשר יש ב'שידוכים' או בשלום בית שאחד מחשיב את עצמו יותר מחברו לאמר, הנני מיוחס יותר מהשני, על כן אנו מברכים את החתן והכלה שישמחם הקב"ה 'כשמחך יצירך בגן עדן מקדם' כמו אדם וחווה ששהו בגן עדן ולא היה להם כל הבדל ביחוס, כך גם הם ישמחו בנעימים ללא התנשאות מצד הייחוס.

בדרך אחרת ביארו בברכה זו, כי מעשים בכל יום שההורים יחשבו לעצמם, הייתי יכול להשיג שידוך נאה ומכובד יותר, חשוב יותר וכו' לזה אומרים 'שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם', וכמו שאז לא היה בידו לבחור לעצמו כי אם את חוה, ולא היה שייך אצלו לקחת שידוך אחר המתאים וכיו"ב. כיו"ב לדידן, אחר גמר השידוך ידעו שזה היחיד המתאים ביותר והראוי ביותר לרום מע"כ (אמרי אמת ליקוטים - נשואין. ועוד ספרים).

טו. כתב בספר 'חסידיים' (סימן רטז), אם ראית רשע עשיר, המצליח בנכסיו, ועקב עשרו הוא משיא את בניו עם אנשים חשובים וגדולים. אל תתמה, אלא דע לך שכל סיבת ומטרת עשרו שנתן לו הקב"ה, הוא רק בכדי שיקחו אנשים

אברהם'. ולכאורה צריך ביאור היאך יאמר כן עבר נאמן על רבו - אליעזר על אברהם. וכי הוא לא סבר שרבו כדאי בדיון, ומדוע ביקש ועשה חסד... ומכאן הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שפתי צדיק ואתחנן ז) כי אברהם אבינו ע"ה היה 'רבי טוב', והכניס היטב בלב תלמידיו שאין לאדם כלום אצל בוראו יתב"ש רק ב'חסד', עכ"ל¹.

חסד עם אדוני - הכל נצרכים לחסדי המקום ולתפילה בפרשתן (כד יב) ויאמר ה' אלוקי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם. ובמדרש (בר"ר ס ב) 'רבי חגי בשם ר' יצחק אמר, הכל צריכין לחסד, אפילו אברהם שהחסד מתגלגל בעולם בשבילו נצרך לחסד, שנאמר ועשה חסד עם אדוני

גדולים וצדיקים את צאצאיו להינשא עמו, שאילמלא עושרו לא היו מתחננים עמו עקב רשעותו. ומדוע זוכה אותו רשע הן לעשירות הן שגדולים מתחננים בו. דבר זה בא לו, או מזכות אבותיו העומדת לו. או משום שהיו מביישים אותו ומבזים אותו קודם לכן, וזכות אותו ביזיון אשר ספג היא שעמדה לו לזכות לעושר ולחתנין רבנן (גלמוד מכאן. א. כי אף הרשע יזכה לכל הטובות אם ישתוק למחרפיו, ק"ו למי שאינו רשע אם אך ישתוק - מה טוב חלקו וחבלו. ב. ראה כמה מסובב הקביה בעולמו כדי שיגיע לכל איש זיווגו ההגון לו).

סיפר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, על יהודי אחד פשוט מהעיר ווארשא, שהיה מרבה לפקוד את מעונו של אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ומפציר בו שיברכו ויבטיחו בעשירות וריבוי נכסים, והרבי לא ברכו, אך הלה לא הרפה עד שהרבי נעתר לבקשותיו ובירכו בעשירות.

ואכן נתקיימה ברכת הרבי ועלתה קרנו של היהודי בעשירות גדולה עד שנהפך להיות אחד מעשירי העיר ווארשא, והנה, בן יחיד היה לו 'לעשיר' אשר החל להתקרב לגיל בן י"ח לחופה, באחד הימים אירע אסון נורא, הבן נקלע לתאונה נוראה (עקסידענטי) ונכרתה אחת מרגליו ל"ע. משנעשה בעל מום הוכרח לקחת שידוך בת טובים בתו של החייט העני והדלפון של ווארשא, אשר הסכים לתת לו את בתו, לאחר שהתחייב לשלם את כל הוצאות הנישואין ודמי נדוניה כהוגן.

בצר לו נכנס היהודי אל ה'אמרי אמת' בבכי תמרורים, על מצבו של בנו ועל השידוך שאינו הגון שנקרה לידי בהכרח ממש. אמר לו הרבי, הנה ארבעים יום קודם יצירת הוולד הוכרז כי זהו זיווגו של בנך, על כן, לא ברכתיך בעשירות כי ידעתי שכשתהיה מעשירי העיר לא תסכים לזווג את בנך היחיד אלא לבת גדולים או לבת עשירים ובעלי ממון, אך משנתעשרת סיבב הקב"ה שיהפוך בנך לבעל מום, וכך יסכים לישא את בתו של החייט, כפי שנגזר עליו מקדמת דנא. והדברים נוראים ומבהילים.

טז. סיפר לי הגה"צ רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א גאב"ד ירושלים שבימי קדם (לאחר נישואיו) בעת ישיבתו בעיר מאנשעסטער יצ"ו למד שם בחור יתום, וחשקה נפשו של הגרי"ט לסייעו במציאת זיווגו, משנפל בדעתו איזה רעיון לשידוך, החליט לדבר קודם עם צד הכלה (אחר שהבחור יתום היה ולא רצה לצערו אם יענו מצד הכלה בלאו) ולאחר בירורים ענו ב'הן'. משם פנה הגרי"ט והציע את השידוך לבחור עצמו, אך הבחור ענהו שלדאבון לב יש לו איזו חסרון (בעיה רפואית...) והוא מבין כי מצדו עליו להודיע על כך, ולא ידע הגרי"ט האם אכן לעשות כדברי הבחור ולהודיע לצד הכלה על כך או לא - כי לא היה ברור לו עד כמה גדול החיסרון והאם סכנה יש בו וכו'... בלית ברירה פנה הגרי"ט לרופא לברר כדת מה לעשות אך לא יצא מבית הרופא עם תשובה ברורה... גם ביציאתו מבית הרב דשם - המרא דאתרא לאחר שגם בפניו שטח את שאלתו עם הצדדים לכאן ולכאן לא הייתה בידו תשובה ברורה. מכיוון שכן שלח מכתב לרבו הגר"א דסלר זצ"ל שכבר דר אז בארה"ק 'למדנו רבינו' מה דינו של מעשה זה, אך גם הרב דסלר לא ענהו ולא הורה לו מפורשות מה לעשות... לבינתיים עברו כמה ירחים והשידוך לא קם ולא זע... שוב שלח הגרי"ט מכתב לרבו בבקשה שישאל את הגה"ק מרן החזו"א זי"ע כגון זה כיצד יש לנהוג בו, לאחר זמן נתקבל בשמחה טעלעגרא"ם (מברק) לידי הגרי"ט ובו נכתב בקצרה מוטב שלא להגיד, והמכתב יבוא (כידוע שכל תיבה בטעלעגרא"ם עלתה ממון רב ע"כ לא כתבו בה אלא כפי ההכרח), וכן היה - אחר כמה שבועות הגיע ה'מכתב', ובו כתוב נכנסתי אל החזו"א ושאלתיו מה לעשות, ויען לי מוטב שלא להגיד לצד הכלה, אבל לא ללמוד מכאן למקרים אחרים... ומסיים בה הרב דסלר, לא אוכל לבאר לך בכתב זה מה כוונת הדברים שלא ללמוד למקרים אחרים - מה נשתנה מקרה זה משאר מקרים, כשאהיה בעירך מאנשעסטער אבאר לך פנים בפנים... סיפר הגרי"ט הנה בכ"ד טבת (תשי"ד) נסתלק לו רבי הרב דסלר, לפניו נסתלק

באר הפרשה - חיי שרה

מנחה מצינו שיצחק נענה מיד... דמיד כאשר התפלל עליה כתיב 'וישא עיניו וירא והנה גמלים באים', שהרי בשעת התפילה היה נותן עינו למטה (שהרי המתפלל יתן עינו למטה ולבו למעלה, יבמות קה: ב"י או"ח צה ב), ומיד משנשא עינו לאחר התפילה ראה כי הוא נענה מיד, שהרי 'והנה גמלים באים' - נושאים את בת זוגו, ומזה למדו שיותר נענה האדם בתפילת המנחה עכתו"ד (ועיין בהמשך דבריו ביאור לסגולת תפילת המנחה דיקא)".

ויצא יצחק לשוח בשדה - מעלתה של תפילת המנחה בפרשתו (כד סג) 'ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב', כתב ה'כלי יקר' רז"ל (ברכות כו, ב) למדו מכאן שיצחק תיקן תפילת מנחה שהיא לפנות ערב. ומכאן סמך למה שאמרו חז"ל (שם ג, ב) לעולם יזהר אדם בתפילת המנחה שבן אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה, ואע"פ שאברהם ויעקב תיקנו גם, תפילת שחרית וערבית, מכל מקום לא מצאנו שנענו תיכף ומיד, אבל בתפילת

החזו"א (ט"ו חשון תשי"ד), על כן את הנימוקים לא אדע עד היום... אבל זאת אוכל לומר לך שבשעה שניגשתי אל הבחור המדובר וגיליתי לו את ה'פסק' שקבלתי נענה הבחור ואמר - ב"ה נתרפאתי לגמרי וכבר אין בי כל חסרון... כלומר, כי החזו"א בטוח היה בכחה של תפילה וריפא את הבחור מחליו בתפילתו, ומטעם זה ציווה שלא לגלות מאומה על דבר החולי כי ידע בוודאי שבקרוב ממש יתרפא הבחור מכל חולאיו וחסרונותיו.

כה אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (נמסר בידי הרב מפוניבז' זצ"ל ע"י הגרא"מ שך זצ"ל) כי בנהוג שבעולם כשיש למישהו בן בחור כליל המעלות מתמיד עצום ות"ח מופלג בעל מידות ועובד ה' הינו פחות מרגיש צורך להתפלל על זיווגו של בן זה - כי מי לא יאבה לזכות בחתן פאר כזה, כיו"ב בבחור בן עשירים מרגיש האב כי יש לבנו 'מגש של זהב' לזיווגו... וכאן מצינו כי אליעזר עבד נאמן לאברהם אבינו יצא לחפש זיווג ל'בן אדונו' יצחק שהיה בחור מושלם בכל מידה נכונה, עד שנקרא עולה תמימה לה' - ללא כל חסרון, אף הוא עצמו מובטח בנדוניה עשירה ש'כל טוב אדוניו' בשטר כתוב וחתום ליצחק, ואעפ"כ לא פסק פומיה מתפילה לה' 'ועשה חסד עם אדוני' אף בבית בתואל עמד והתחנן 'אם ישכם עושים חסד ואמת' ללמדך חובת התפילה על הזיווג כי רבה היא.

היה אומר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל, כי מרגלא בפומיה דחזו"א בכל עת שהזכירו לפניו צרה או גזירה חדשה - נו, הקב"ה רוצה שיתפללו על זה (מעשה איש ח"א קנב).

עוד כתב החזו"א (קובץ אגרות ח"א סי' ב') התפלה היא מטה עוז ביד כל אדם וככל שישים האדם מבטחו בו ית' כן יעלה וכן יצליח. ובח"ב סימן ב' כתב ומה נפלא הדבר כי ביכולת האדם להשיח דאגותיו לפני אדון עולם ית' כאשר הוא משיח לרעהו והמקום ב"ה מכנהו ילד שעשועים.

עוד כתב (ח"א סי' כ"ג) עבודה נאצלה בתפלה לצייר 'כמו חי' איך שהקב"ה שומע את שיח שפתותינו ומאזין הגיון הלב.

יז. מענין לענין, כתיב בפרשתו (כד סד) 'ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפול מעל הגמל', ופי' הריב"א (ביבעלי התוס' עה"ת) וז"ל. 'ותפול מעל הגמל - לפי שראתה יצחק שהיה בא מגן עדן, והיה בא כדרך שהמתים הולכים רגליהם למעלה, ורש"י פי' שראתה אותו הדור ותוהה מפניו עכ"ל... הדור מלשון 'כי בעי למהדר' (כשבא להפוך רגליו ולשוב על עקבותיו) שהיו רגליו למעלה כמו דפרשתי עכ"ל.

וכן נתבאר בפי' הרע"ב על התורה וז"ל. והיה יצחק בא מגן עדן, שהלך להתרפאות מהחבורה שעשה לו אביו בצווארו בשעת עקידה, והיה מהלך עתה וראשו למטה ורגליו למעלה... והוא פי' 'הדור' שאמר רש"י.

ושמעתי ביאור נחמד בענין זה, כי בהיות האדם בעוה"ז הרי מהלך כשראשו כלפי מעלה כלומר שנושא עינו השמימה, כי משם הוא מקור חיותו, כי בכל עת הוא נצרך לשפע טוב מן השמים. אבל הנשמות הנמצאות בג"ע ששם נעשו 'חפשי מן המצוות', ושם אין לו לאדם עלייה אלא ע"י צאצאיו הנמצאים בזה העולם ומקיימים את התורה ומצוותיה, ע"כ ראשון כלפי מטה כי לטובות צאצאיהם אשר בזה העולם הם נצרכים, וכמו שרמזו בדברי רבי שאמר לפני הסתלקותו מזה העולם 'לבני אני צריך' (כתובות קג).

וכן מבארים את האמור בגמרא (ב"ב י:) שרב יוסף ראה בשמים 'עליונים למטה ותחתונים למעלה', כי עליונים היינו ראשו של אדם המהלך כ'עליון' בזה העולם הרי הוא מהלך למעלה כ'תחתון' כי שם מהלך האדם על ראשו... וע"ד העבודה ייאמר, כי בעוה"ז מחשיבים את מי שנתברך בכשרונות טובים ולימודו בא לו בנקל ובמחוה יזכור הכל, הרי

כבר הכטיח הקב"ה לאברהם אבינו (ז' כ) 'ולישמעאל שמעתוך הנה ברכתי אותו... שנים עשר נשיאים יוליד', ובאותה שעה עדיין לא העמיד ישמעאל את אלו התולדות, ובע"כ ישאר בחיים ויצא מכלל סכנה, אלא ביאורו, כי לא יבוא השפע והברכה אלא לאחר שהתפלל מקירות לבו, ואכן, לאחר שהתפלל - 'וישמע אלוקים את קול הנער', וע"י תפילה זאת קם מחליו אז 'ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים' (כא כא) ונולדו לו הנשיאים.

עוד רמזו בן דכתיב (פר' לך ז' יט) 'ויאמר אלוקים אבל שרה אשתך יולדת לך בן, ולא די בזה, אלא שהמלאך בא להודיעו את הזמן המיועד להולדת בנו (בראשית י"ח) 'שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך', ומ"מ לא נולד יצחק רק ב'כח התפילה', כשעמד בתפילה על אבימלך, ונתקיים בו (ב"ק צב.) 'כל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה' [רש"י בפסוק (כא א) 'וה' פקד את שרה כאשר אמר'].

הגומל חסדים טובים - מעלת הגומל חסד והטובות שיזכה בעבורם

בסידורו של שבת (שורש הראשון ענף ד' עלה יא) כתב, שהרבה ניסים נעשו לרבקה אמנו ולא נזכרו בתורה אלא ברמיזא בעלמא, כמו שאמרו חז"ל (בר"ר ס ה) 'יורץ העבד לקראתה' (כד ז') - שראה שעלו המים לקראתה, עוד דרשו (שם טו) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אמו' (כד טו), שכשנכנסה לאוהל שרה חזרו כל הניסים הגלויים שהיו שם בימי שרה - נר דלוק מערב שבת לערב שבת, ברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האוהל, וכל זה לא נזכר אלא ברמיזת תיבה אחת בלבד. ואילו מידותיה התרומיות של אותה צדקנית שהשקתה את אליעזר והאנשים אשר איתו ואף את הגמלים נזכרו באריכות

וז"ל ה'שור' (רלב) ומאד צריך לזהר בה, דאמר רבי חלבו אמר רב הונא, לעולם יזהר אדם כתפלת המנחה, שהרי לא נענה אליהו אלא כתפלת המנחה, שנאמר (מלכים א י"ח לו) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו. והטעם, מפני שתפלת השחר זמנה ידוע בבוקר, בקומו ממיטתו - מתפלל מיד קודם שיהא טרוד בעסקיו. וכן של ערב בלילה זמנה ידוע בבואו לביתו והוא פנוי מעסקיו. אבל של מנחה שהיא באמצע היום בעוד שהוא טרוד בעסקיו, צריך לשום אותה אל לבו, ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה, ואם עשה כן שכרו הרבה מאד, עכ"ל"י.

לעולם יתפלל אדם - אף הנקצב יגיע לידו רק ע"י התפילה

בפרשתן (כד טו) 'ויספר העבד ליצחק את כל הדברים', ופירש"י 'גלה לו ניסים שנעשו לו, שקפצה לו הארץ ושנודמנה לו רבקה בתפילתו'. כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (עה"ת עמ' צה בד"ה ועל דרך) דלכאורה צ"ב מדוע לא קפצה לו הארץ בחזירתו לבית אברהם, אלא, מאחר שלא רצה הבורא לגלות את רבקה ליצחק עד שיתפלל על זיווגו, על כן נתאחרו בדרך ולא קפצה לו הארץ - כדי שיתפלל, והנה, אך היה 'ויצא יצחק לשוח בשדה', מיד בגמר תפילתו - כאשר נשא עיניו אחר תפילתו 'וירא והנה גמלים באים', כל זה נכלל בסיפור ש'סיפר לו העבד' - קפצה לו הארץ, וקשה, א"כ, ק"ו שהייתה צריכה לקפוץ לו בחזירתו, אלא בזה הודיע לו אליעזר 'שנודמנה רבקה (רק) בתפילתו' - על כן המתין לו הבורא על התפילה.

הדברים אמורים בכל הענינים, כי אף השפע הקצוב לו ממרום לא ירד ויגיע לידו כ"א ע"י התפילה, וכך רמזו לה הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, דכתיב בפרשת וירא (כא ז') 'וישמע אלוקים את קול הנער', וצ"ב, שהרי

לך כי בזה העולם 'ראשו' של אדם הוא 'עליון' וחשוב, אך בשמים ממעל רגליהם 'עליונים' לצד מטה כי שם מחשיבים 'עליון' את היגיעה והטירחה הרמוזה ב'רגליו' של אדם (שכאן הם תחתונים), וכלומר שמחשיבים את המשתדל להבין עם כל קשייו ברוח ובגשם אם מחמת חוסר כשרונות וכדו' (או שאר טרדות) והשתדלות זו מרומזת ב'רגליו' של אדם - שהוא מהלך הנה והנה בהשתדלות להבין 'שורה אחת' מדברי הגמרא וכיו"ב וזהו 'עליונים' למטה ותחתונים למעלה'.

יח. כה אמר הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (מגן אברהם בלק) וז"ל וכמו שאמר אבא מארי בשם הבעש"ט שגם זה האיש המוטרד כל היום בעסקיו כל היום בשווקים וברחובות וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפילת מנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן תפילה וגונח ונאנח בלבו בהתבוננות היאך שפנה כל היום בהבלי עולם, והוא רץ לסימטא אחת מן הצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע כלל מה הוא מדבר (ופשיטא שעל האדם לסדר עצמו בכל עת שיוכל להתפלל כראוי, אלא כאן מדובר כשפשוט שכח מכל מציאותו, מה יעשה וכבר הוא עומד במצב 'דיעבד' בזה). עם כל זה גם זה חשוב ויקר מאד לפני הבורא ב"ה, והאנחה שלו בוקעת רקיעים.

טובות לא יעברו בירושה מאב לבן – וה'בחירה' נתונה בידי כל איש ואיש לעזוב את גילולי ע"ז ולהאמין בה'. משא"כ מידות טובות עוברים בירושה דוגמת שאר מבעים שעוברים מאב לבן, ולכן העדיף את משפחתו אף אם הם עובדי ע"ז ל"ע, כי רצה שידבק ב'טובים' שיש בהם מידות ותכונות טובות.

כתב רבינו יונה (שע"ת ש"ג י"ג) חייב אדם לפרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבריו אם דל אם עשיר, וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם.

יתירה (וכדברי המדרש (ס ח) 'שניים ושלושה דפים הוא אומרה ושונה'). ומבאר כי שבח גדול הוא לאדם שהוא בעל מידות הטובות וגומל חסדים טובים, יותר מכמה וכמה מופתים של 'בעלי המופתים'.

בענין זה כתב ב'דרשות הר"ן' (דרוש החמישי) דמצינו שיצחק ציוה את יעקב (כח א) 'לא תקח אשה מבנות כנען... וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי, ולכאורה צ"ב, וכי איזו עדיפות יש לקחת את בתו של לבן שהוא מעובדי ע"ז על שאר גויי הארצות מזרע כנען. אלא ביאורו, כי 'דעות' שאינם

יט. כי ה'מופתים' מעשי ה' המה, ואילו שבירת המידות – יגיעתו של אדם הוא (בשם הרה"ק מקאומיר זי"ע). פעם שאל חסיד אחד את הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע על בחור פלוני שהציעו לו כשידוך... אמר לו הרה"ק 'בעל מידות טובות' הוא, ותדע שזה העיקר, כי הנה אף לאחר שראה אליעזר ש'עלו המים לקראתה' לא התפעל מכך וביקש לראות מידותיה אם טובות הם ואם בעלת חסד היא כי זה עיקר גדולתו של אדם.

וכן אמר הגאון מטשעבין זצוק"ל כשנשאל על מה יש להשים דגש בעת ה'בירורים' על הבחור, נענה ואמר כי ג' דברים נצרכים לו לבחור, ואלו הם. א. מידות טובות. ב. מידות טובות. ג. מידות טובות... והמשכיל יבין. יותר מכך אמר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, כי מכאן נלמד, שיכול להיות אדם בעל מופת ועדיין יהיה רחוק רחוק ממידות מתוקנות...

וכעין אותה 'שיח חסידים' שפעם נפגשו שני יהודים, וכל אחד מהם היה מהלל ומשבח את רבו, זה אומר, הנה רבי הוא אדם גדול וקדוש, ועליו נאמר צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ורבו מופתיו עד שככל היוצא מפיו יעשה המקום. נענה השני ואמר, אכן לא אדע אם אוכל לומר כן על רבי, אבל זאת אומר לך בוודאות, כי מה שהקב"ה גוזר רבי מקיים בהידור רב ודקדוק גדול.

מעשה אירע לפני כשלושים שנה, אל הרה"ק מטאהש זי"ע הגיע אחד מהאדמורי"ם לשהות בצל קדשו בימי ראש השנה, והנה היה שם בחור אחד מחסידי טאהש שמעשה ילדות תפסתו, ומכיוון שהיה נראה לו כי כבודו של רבו יורד במעט בזה שמתפלל בביהמ"ד רבי נוסף, ע"כ ירד לחייו של אותו אדמו"ר האורח, ובליל א' דר"ה ביזהו לעיני כל הקהל באופן נורא ומבהיל ממש (כשגמר האדמו"ר 'כיבדו' הבחור בפתיחת הארון לאמירת 'לדוד מזמור' - כשעדיין היה הרה"ק מטאהש באמצע תפילת העמידה)... ויהי ממחרת, קודם התקיעות קרא לו הרה"ק מטאהש, והורה לו לפתוח את הארון, פתח את הארון הראה לו הרבי קח נא מכאן 2 דאלער וסע מהר העירה (טאהש היא עיירה קטנה לא הרחק מהעיר מאנטריאל), הבחור הביט בתמהון וחרדה על הרבי ונעתקה לשונו מפיו – הרי ר"ה היום והיאך מצווני הרבי ליסע העירה... אך הרבי דחק בו כמה פעמים, נו, קח לך את שני הדאלער וסע העירה... הבחור פרץ בבכי, וכי מה רוצה הרבי ממני והרי ראש השנה היום - כי קדוש היום לאדוננו ואיך אסע ואחלל עיצומו של יום, אז נענה הרבי בחריפות, מעשיך דאתמול גרועים בהרבה מנסיעה זו... (כמובן שהרבי הניחו לנפשו, והבחור יצא משם כשהוא מלא בהרהורי חרטה ותשובה).

כ. ידוע ביאורו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ('ח"ח עה"ת עמו' קח) בנוסח ברכת 'בורא נפשות'. וביאורו בורא נפשות רבות וחסרונן הקב"ה ברא ויצר בעולמו נפשות רבות, ולכל אלו הנפשות יש חסרונן – איזה מחסור, זה בחסרון מעות ורכוש; וזה בחסרון קרובים וידידים, צורכי רפואה, יש החסר מעט דעה או כל שאר חסרונות. ואכן מאי טעמא התקין כך הבורא את עולמו - על כל מה שבראת, להחיות בהם נפש כל חי - בכדי להחיות את אנשי העולם, כי יסוד העולם כולו לתת ולהעניק איש לרעהו כל אשר יחסר לו.

ומעשה הוי באחד שישב אצל ה'חזון איש' זי"ע ובין הדברים שאלו שלא בחכמה יתירה, מהיכן הרב חי... נענה ה'חזון איש' ואמר לו, כל קיומי וחיותי יש לי מלהיטיב לזולתי, כי זה חיי ואורך ימי...

פעם שמע הגר"ש רוזובסקי זצ"ל איך שיהודי מסביר לרעהו בשבח ומעלת אמירת 'גוט ווארט' (דיבורי חיוק ועידוד)

שוועתו כך הוא ישמע שוועת עניים... 'הצדקה דוחה את הגזירות הקשות, וברעב תציל ממוות'. וכך כותב רבינו יונה' (בביאורו ל'משל' יב כה) 'פעמים רבות יוסיפו על ימי אדם בעד מעשה הצדקה. וזה דבר ברור כי לא תקצרנה שנות בעל הצדקה כי היא תגן עליו ותצילהו'.

כל השפע הבא לאדם תלוי ועומד כפי מידת נדיבותו, כמו שכתב בספר החינוך (מצווה תפ) 'משרשי המצווה, לחזק ולקבוע בלבבנו מידת הנדיבות ולהרחיק תכלית ההרחקה מדת הכילות... וכל מבין דרכי התורה ומשיג לדעת אפילו מעט מחין ערכה, ידע בכירור כי המפור מממונו אל הצריכים נוסף לו עוד ממון, וחושך (חסד) מיושר אך למחסור, כי ה' ידן את האדם לפי מעשיו ויעניקהו מברכתו כפי התקרבו אליה (אל הברכה), והנה מידת הכילות (הקמצנות) היא מחיצה של ברזל בינו ובין הברכה והנדיבות (לבעלי ממון בממונם, ומי שאינו בעל ממון יקיים הנדיבות בפיו ובשאר גמילות חסד) הוא חלק מחלקי הברכה, נמצא המתנהג בה (בנדיבות הלב) שהוא בתוכה (בתוך הברכה).

עוד כתב החינוך (מצווה סו) וז"ל. והאזהרות הרבה שהזהירונו זכרונם לברכה עליה, שאמרו (כתובות סה, א) שהאדם מרוחק ונמאס ונתעב ונאלח ומשוקץ עד שקרוב להיות מיאוסו כמיאוס עבודה זרה,

היטיבה לטובים - רוב רחמים וחסדים הנשפעים על עושי צדקה וחסד והצלתם מן הפורענות

בפרשתן (כד סד-סה) 'ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותיפול מעל הגמל. ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההולך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדוני'. איתא מהרה"ק מרוזין זי"ע (עירין קדישין), דלשון הלזה צריך ביאור, כי נראה שהיה לו לומר מי האיש הזה, ועוד מהו שהשיב 'הוא אדוני' והרי אדוני הוא אברהם ולא יצחק העומד לפניו. אלא, כי יצחק הוא עמוד מידת הגבורה והדין, על כן כשרבקה ראתה אותו נבהלה מאד, אלא שהבינה שוודאי יש איש גדול מאד שבכוחו להמתיק דינים אלו, לכן שאלה 'מי האיש הלזה', כלומר, מי האיש שיוכל עמוד בנגד 'מידתו של יצחק' מידת הדין - להמתיקם. ויען אליעזר הוא אדוני - הכוונה על אדוני אברהם אבינו, שהוא 'מידת החסד', ובגמילות חסד איש עם רעהו, יוכל לעמוד בפני מידת הדין להמתיקה. כי גמילות חסדים עומדת בפני מידת הדין ובפני כל מיני פורענויות המתרחשות לבוא לעולם כתרים ומונעת מהם להתקיים.

ומפורש כתוב ב'שולחן ערוך' (יו"ד סי' רמו ג-ד) כל המרחם על העניים, הקב"ה מרחם עליו, וברמ"א, ויתן האדם על לבו שהוא מבקש כל שעה פרנסתו מהקב"ה, וכמו שהוא מבקש שהקב"ה ישמע

שהרי 'זה נהנה (מי שנאמר עליו) וזה לא חסר (מי שאמר)', נענע הגר"ש ואמר, אה, זה נהנה וזה נהנה... שכידוע ל'מבינים' איזה 'טעם טוב' יש לה לאמירת גוט ווארט ברוחב לב טוב לרעהו.

פעם הילך הרה"ק הדמשק אליעזר' זי"ע בלוויית הגבאי ברחובה של עיר, בדרכם עברו ליד חנות של שעונים, לאחר שנתרחקו אמר הרה"ק לגבאי הבה נחזור בדרכנו, ונכנס לחנות השעונים. בהכנס אמר הרבי למוכר זקוק אני לשעון הטוב ביותר בחנותך - לתיתו כמתנה לרבנית... הציע המוכר בפניו כמה שעונים, ועל כולם נענה הרבי ואמר, לא לשעונים כאלו כוונתי ולא באלה חפץ... הבא עוד כמה שעונים נאים מהם, וכך חזר ונשנה כמה פעמים, באמרו הרבנית 'מבינה' גדולה היא ע"כ חייב השעון להיות משופרא דשופרא כראוי וכיאות למבינים... עד שאמר לו הרבי, קרא נא לב"ב אולי הם יבינו מי הוא זה ואיזה הוא השעון אשר ימלא את רצון הרבנית בשלימות, וכן הוזה, אחד מהשעונים שהציעו בני ביתו של המוכר נשאו חן בעיניו של הרבי, לוה סכום מעות מהגבאי, ושילם למוכר, לקח את השעון ויצא את החנות...

הגבאי לא ידע את נפשו מרוב תדהמה, מה אירע שהרבי ראה לעשות כן, להכנס לחנות ולא עוד אלא שקרא לבני ביתו של המוכר... שטח הלה את תמיהתו הגדולה בפני הרבי, הרי 'רבי' אתם ומדוע זלזל הרבי כל כך בכבודו, נענה הרבי ואמר לו, הנה 'להשכין שלום' בין איש לאשתו גובר ועולה על הכל, כשעברנו בסמוך לחנות זאת שמעתי איך שהמוכר גוער מאד בבני ביתו שהיא מקלקלת לו את כל מסחר השעונים, כי איננה 'מבינה' מאומה בטיב השעונים וביפיים, ובבערותה בעסקי שעונים הרי היא מרחקת את כל הקונים מחנותם... לכן חזרתי מיד על עקבותי, נכנסתי אל החנות, והראיתי לו שאינני סומך בבחירת השעון עליו כלל כי אם עליה ודייקא היא ה'מבינה', ובזה בוודאי תשקוט הסערה וישוב השלום לשרור במעונם.

המגינות מן הייסורים כמו מצוות הצדקה, כי היא מצלת גם מן המוות, שנאמר (משלי י, ב) 'וצדקה תציל ממוות', ומי שאין לו ממון לעשות צדקה ידבר טוב על העני, ויהיה לו לפה לבקש אחרים להיטיב עמו, ואמרו רז"ל (בבא בתרא מ, א) 'גדול המעשה יותר מן העושה, וכן יעסוק במצות גמילות חסדים לעזור את חבריו בעצתו והשתדלותו. כמו שאמרו רז"ל גדול גמילות חסדים מן הצדקה. שהצדקה בממונו וגמילות חסדים בין בגופו ובין בממונו. והצדקה לעניים בלבד וגמילות חסדים בין לעניים ובין לעשירים. וכן ידבר על לב העני ויכבדהו וינחמהו מצרתו כענין שנאמר (ישעיה נח) ותפק לרעב נפשך. ואמרו רז"ל כי המפייסו בדברים גדול מן הנותן צדקה, עכ"ל²³.

אם יש לו ומושך ידו ממצווה זו (של הלוואת ממונו לנצרך). וכמה נחמד ונאהב ומרוחם ומתברך בכמה ברכות המחזיק בה²⁴. עוד כתב (מצוה תעה) 'אל תשליט עליך מידת הכילות והנבלה, אבל הכן לבבך על כל פנים במידת הנדיבות והחמלה. ואל תחשוב שיהיה לך בדבר חסרון ממונך, כי בגלל הדבר ההוא יברכך ה', וטוב לך ברכתו רגע קמן מכמה אוצרות של זהב וכסף. עכ"ל²⁵.

ועוד יזכה, שע"י הצדקה יינצל מן הייסורים, כדכתב ה'רבינו יונה' (שע"ת ש"ד יא) מי שעבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, עדיין נצרך הוא ליסורים בכדי לזכות לכפרה כדאמרו ביומא (פג), וז"ל הר"י. ואם רוצה להציל עצמו מן היסורים, יבין לכו לעשות מצוות

כא. ואם כי דבריו נאמרו בענין מצות הלוואה לעני, אך לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, על כל מצוות שבין אדם לחבירו.

כב. אף שעל כל יהודי באשר הוא להאמין בה' האלוקים כי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, אמנם כל זאת רק לגבי עצמו, אבל בנוגע איש לרעהו לא יאמר הרי צרה זו טובה גמורה, ועוד יצטדק לעצמו שהרי לא אוכל לשנות את הנגזר מעליו ואם כן למה לי לסייע בעדו, שמחשבת און היא מחשבה זו וכנגד רצונו של מקום. ועל כך רמזו בצחות בכתוב (תהלים מא ב) 'אשרי משכיל אל דל', שהכוונה היא אשרי משכיל אשרי ואשרי חלקו של האדם העושה עצמו כאחד מן המשכילים ואינו מחזק עצמו באמונה אל דל בשעה שהדבר נוגע אל חברו הדל ובעל הייסורים, אלא הוא נפנה מכל עסקיו להיות לו לעזר ולאחיסמך (פרדס יוסף בהר פכ"ה לה).

כעין זה מצינו מבארים את הפסוק (תהלים יד ו) **עצת עני תבישו כי ה' מחסהו כי העני חושב עצות על עשיר פלוני** שיעזרהו בנתינה שיש בו ממש, ואילו בבואו אל העשיר יענה לו - מה לך כי באת אלי, לך נא אל בוראך ומי שברא יומך ברא פרנסתך (תנחומא בשלח כ). ...

כג. מידי דברינו אודות מידת הנדיבות והחסד בין איש לרעהו, שומה עלינו להזכיר בענין זה כמה עובדות מהרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זי"ע, מעשה שהיה בעת רבנותו בעיר זוועהיל המעטירה, (ששכנה בתוככי מלכות רוסיה הרשעה), פעם נשלחו אליו מטעם הממשל שני ערלים לברר אצלו על שניים מאנשי שלומו, שנחשדו כ'מרגלים', סירב הרגד"מ לענות להם מכיוון שידע שבדבוריו יזיק להם, רשעים ארורים אלו, שכל אשר ישר בעיניהם יעשו, עינוהו בעינויים קשים ומרים, הושיבוהו על כסא מיוחד 'לענות בו בני אדם' על ידי זרם העלעקטר²⁶ (חשמ"ל) שבו, וכל באיה לא ישובו, - במיתת הגוף או בטירוף הדעת, אך הרגד"מ לא נע ולא זע, ונשאר בשלימות גופו וצלילות דעתו, או אז העמידוהו הרשעים למשפטם, ונפסק עליו גזר דין מוות, אחר שתדלנויות למיניהם הסכימו הרשעים 'להמתיק' את רוע הגזירה, לשלחו ל'סיביר' למשך שמונה שנים, וכל זאת עבור 'שמירת פיו' שלא להזיק לשני היהודים.

משהגיעה עתו לצאת מאפילה לאורה, אותו היום 'יום השבת' היה, ויבואו לשחררו משערי גיהנום - סיביר, כחלק מה'שחרור' היו מביאים את האסיר בפני השופט, שהיה מצווה עליו לחתום בפניו על שטר השחרור, כן היה גם בפעם הזאת, אך הרגד"מ לא אבה בשום אופן לחתום בעצם יום השבת, אמר לו השופט, אם כן, לעת עתה אתה נשאר כאן - ופירושו של דבר שאין קובעים לו זמן אחר להוציאו משם, ומי יודע... לצידו של הרגד"מ ישב עוד יהודי שרצו לשלחו מסיביר בהאי יומא, וגם הוא נצטווה מפי השופט לחתום על שטר שחרור, אך בראות היהודי האיך שהרבי נמנע מלחתום, נענה ואמר, אף אנכי לא אחתום, כשמוע הרגד"מ את דברי היהודי ביקש מהשופט לחתום עבור השני, ולפליאת השופט 'מה נפקא מינה' שלעצמו לא אבה לחתום בשום אופן, אף שידע שישלם על כך ביוקר - להשאר שם עוד רבות בשנים, ואילו לרעהו קפץ מיד לחתום, ענהו הרגד"מ, 'פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה' על כן מותר

מה גדלו מעשי הצדקה וחסד לרצות את האדם לפני קונוי, כדאיתא ב'אבות דרבי נתן' (ר ה) פעם אחת הלך רבי יוחנן בן זכאי בירושלים והיה מהלך רבי יהושע אחריו, וראו בית המקדש שהוא חרב, נענה רבי יהושע אוי לנו שחרב הבית שהיו מקריבין בו הקרבנות המכפרין עוונותיהם של ישראל, ועתה אין לנו קרבן לכפר, אמר

לי ואף מצווה רבה היא לחתום עבורו, אך לעצמי אין זה בגדר פיקוח נפש, משראה השופט את מסירות נפשו עבור יהודי אחר, עמד והסכים לשחרר את שניהם אף בלא חתימת ידם.

פעם אמר הרגד"מ, אבי הק' היה מוכן למסור את חייו עבור כל יהודי, אני איני במדרגה גבוהה זו, אך זאת אעיד, כי מוכן אני לוותר על 'אצבעותי' למען כל אחד מישראל. אנו שאף ממדריגה זו רחוקים אנו, לכל הפחות נמסור לכל חד וחד את פנינו – להאיר לו פנים, בכל זמן ועידן, אף כשקשה עלינו הדבר.

כד. מסופר ב'ירושלמי' (שבת פ"ו, כע"ז בבלי שבת קנו:) על שניים מתלמידי רבי חנינה שהלכו לקוץ קוצים, ראה אותם ערל אחד שהיה חוזה בכוכבים ואמר, רואה אני שלא ישובו בחייהם מהליכתם זו. בדרכם פגעו ביהודי זקן אביון גדול, הלה פרש ידיו והתחנן שיתנו לו לחם לאכול כי רוחו יוצאת מקרבו מחמת הרעבון, ולא היה להם אלא כיכר לחם אחד ע"כ פרסו את לחמם לשני חצאין, ונתנו לו מחצית אחת להשביע נפשו (ולעצמם נשאר מחצית השניה). הזקן שמח מאד בנתינתם, התפלל עליהם ובירכם מקירות לבבו כשם שאתם החייתם את נפשי על ידי חצי הכיכר, כן תחיה נפשכם היום הזה.

כעבור כמה שעות, חזרו השניים בריאים ושלמים, אמרי אינשי לחוזה בכוכבים - אתה חזית עליהם רע והרי הם לפנינו חיים וקיימים. ויענם הערל ויאמר, פיתחו את משא הקוצים אשר הם נושאים ומצאו שם נחש חצוי, וראו שאכן צדקו דבריו של החוזה בכוכבים, ושני יהודים אלו היו קרובים אל המיתה. שאלם החוזה בכוכבים איזה מעשה טוב עשיתם בדרככם, ספרו לו התלמידים על הכיכר שחילקו לשניים ונתנו חציו לזקן רעב. נענה הנכרי ואמר ומה אעשה שאלוקיהם של אלו מתפייס בחצי הכיכר לחם. כי הקב"ה מתפייס אף מצדקה מועטת וכבר מציל את האדם ממוות לחיים.

משני סיפורים אלו נלמד מעלתה של צדקה - שעל ידה ינצל מכל רע, ולא רק בצדקת ממון אלא גם בדיבור טוב ומשיב נפש, או במעשה עזר, שע"י הוא מסיר מעליו כל מיני פגעים רעים וניצול מכל רע.

ואל תאמר כי רק בימים עברו בשנת קדם אירע כן, אלא עד היום שומעים אנו מעשים נפלאים בהצלת מעשי הצדקה והחסד בכל מיני ישועות. שמעו נא רבותי למעשה שאירע זה לאחרונה בימות הקיץ בשנת ה'תשע"ו, יהודי מתושבי ארה"ק השוכר בכל שנה 'מלון' בפראנקרייך (צרפת) למשך ימות הקיץ, מכשיר את המטבח ואת כל הבנין כראוי לאחינו החרדים לדבר ה', ומשכיר חדרים במלון לפי מחיר קבוע כך וכך ליום...

כמעשיו עושה רעהו (שבעבר היה שותפו) בקצה השני של צרפת, והנה הופיע בבית מלוננו של רעהו יהודי מסכן שכולו אומר 'נעבעך' (מסכנות) וריחו נודף למרחקים ומאד קשה לעמוד בד' אמותיו... ברצותו לנוח במשך שבוע במלון זה (יהודים טובים סידרו עבורו את התשלום), בעל המלון שחשש מאד מה יאמרו שאר אורחיו לא אבה לקבלו, מצא תירוץ ש'ברוך ה' בשנה זו מלוננו התמלא עד אפס מקום ואפילו מיטה אחת ריקה אין לו בעבורו... אבל, הוסיף לומר לו, לידידי יש מלון בקצה האחר של צרפת, פנה אליו באדרעס (כתובת) פלוני ותמצא נחת... בלית ברירה נסע היהודי לאותו מלון - נסיעה שאורכה במשך שעות (ולבינתיים הפסיד כבר יום שלם משהותו במלון המנוחה), אך בהגיעו וירא בעל המלון 'מי ומי ההולכים', החל גם הוא כרעהו מתרץ עצמו ב'שערי תירוצים שלא ננעלו', אחי היקר נעמת עלי עד מאד, אבל מה אעשה ואין לי חדר פנוי עבורך... באותו זמן עמד לצידו של בעל המלון בנו הבחור כבן שבע עשרה שנה, הלה שנכמרו רחמיו פנה לאביו וביקש מעמו, אנא, חוס נא ורחם על האי מסכנא, הרי הוא 'דעם אייבערשטנס א קינד' (בנו של אבינו שבשמים) נא אל תשיבנו ריקם מלפניך... אם ילך מכאן הרי יפסיד עוד יום מה'שבוע' ששילמו בעדו אותם יהודים יקרים, שמע האב את דברי הבן, ועשה עצמו כ'בודק' שוב, ו'מצא' בסייעתא דשמיא חדר בירכתי המלון, והניחו בשלום על משכבו. בהגיע עת סעודה אמר שוב בעל המלון להאי גברא, הנה, תם המקום ב'אולם האוכל' אושיב אותך אחר כבוד בין עובדי המלון - שם תאכל ג' פעמים ביום ותשבע נפשך... כמעשהו בראשונה עמד שוב הבן ליד אביו, וביקש רחמים בעדו - הרי הוא 'דעם אייבערשטנס א קינד', כבדהו כדרך שמכבדים כאן 'בעלי בתים' חשובים דפה... הסכים האב ו'מצא' עבורו מקום מכובד בין כל אורחי המלון, והכל בא על מקומו בשלום...

לו רבי יוחנן, בני, אל ירע לך יש לנו כפרה אחרת שהיא ית"ר מלפני אבינו שבשמים שיגאלנו בקרוב כגאולה כמותה - ואיזה, זה 'גמילות חסדים', שנאמר (הושע ו' ו) וישועה שלימה ברוב רחמים וחסדים, כבריות גופא ונהורא מעליא, ויתברכו הכל בזיווגים הגונים שכל מי שהקב"ה רוצה לשגר לו מתנה הרי הוא שולח לו עני לפתחו שיגמול עמו חסד.

גופא ונהורא מעליא, ויתברכו הכל בזיווגים הגונים בזש"ק לתורה ועבודה כבריאות הגוף והנפש בעגלא ובזמן קריב.

עברו כמה ימים, והבחור הלז נסע בהרים שסביבות המלון ב'אופני ההרים' (ביי"ק, אופניים), ו... על האם הדרך אירע הנורא מכל, כשנתקע בחזקה ונפל בראשו בתוככי סלע ההר, ותהי חבלתו נוראה, מיד איבד הנער את הכרתו והובל במהירות עצומה ל'בית החולים' דשם, וכל הרופאים ענו פה אחד כי הנער מסוכן וקרוב למות - אחר שנחבל בראשו ובמוחו ל"ע, וכך הראו כל ה'צילומים' (x-rays) כי הכל בפנים הראש חבול ומלא דם ה' ירחם... אף נתנו רשות לאב להכנס אצל הבן (הגם שב'מחלקה' זו אין רשות לאחרים להכנס) כי ממילא אין המדובר ליותר מכמה שעות, אין לו לאב אלא ל'הפרד' מבנו... והנה לא עברו יותר משני 'מעת לעת' ויפקח הנער את עיניו, והחל מדבר, ומשם החל להחלים ולהבריא במהירות עצומה עד שהעיד בפני קרוב משפחתו שלאחר כב' שבועות כבר הילך הנער כאחד האדם (אולי שריטה קטנה הייתה לו לזכרון, ולא יותר) ויהי לפלא... כי מתחילה אמרו הרופאים שאם יארע ה'נס' ישאר בחיים כ'צמח' (vegetable) ל"ע. מכיוון שכן שוחרר הנער מ'בית החולים' באזהרת הרופאים שיבוא להבדק שוב ושוב לראות מה מצבו.

עברו כמה חדשים ולאחר ירח האיתנים (בחדש חשוון תשע"ז) הובא הנער בפני הרופאים בארה"ק, ושוב ערכו בו 'צילום' ולא האמינו הרופאים למראה עיניהם, כי בהשוואת הצילומים מחודש מנחם אב לעומת הצילומים של חודש חשוון היה נראה בעליל כי מדובר משני 'ראשים' אחרים (עד שלגודל פליאתם אספו רופאים ומומחים גדולים מכמה וכמה מקומות לבדוק את הצילומים). הרי לך עד כמה הגנה עליו כוחה של הכנסת אורחים ומעשה חסד - אף שאין לנו כל שיג ושיח ב'חשבונות שמים' מ"מ אין לדיין אלא מה שענינו רואות.

מעשה נורא הובא ב'קב הישר' (פ"ט ד"ה על כן), ומקורו בכתבי האר"י הק' זי"ע, פעם ישב האריז"ל עם תלמידיו בשדה שבו קבור הנביא הושע בן בארי, והיה דורש בסתרי תורה, בתוך דברו נייעור ואמר לתלמידיו הקדושים, למען השם, מהרו וקבצו ממעותיכם שעליכם צדקה הגונה, ונשלח את המעות על ידי שליח לידי רבי יעקב אלטרוץ הדר בשכונתנו והוא עני הגון ובזו העת הוא יושב ובוכה במר עניותו המשוועת וקורא תגר כלפי מעלה על מצבו הדל, וקולו עולה ובוקע את כל הרקיעים עד שנכנס לפני ולפנים למקום אש להבת שלהבת. ומכיוון שאין איש שם על לבו לחוננו בכמה פרוטות נתעורר מבכיו כעס גדול וחימה על כל בני עירנו (צפת) והנני שומע קול הכרוז הבוקע בכל הרקיעים וגוזר שיבוא ארבה כבד על כל סביבות העיר צפת ת"ו, ויאכלו את כל תבואת השדה, מגדיש ועד קמה ועד כרם זית. לכן מהרו ושלחו לו צדקה אולי נוכל לבטל הגזירה בעזרת הקל. תיכף ומיד נתן כל אחד ואחד כנדבת לבו, ולקח האר"י ז"ל את המעות ונתנם לידי תלמידו רבי יצחק הכהן, וציוה שימהר לילך לבית ר' יעקב אלטרוץ ליתן לו המעות. וכן עשה ר' יצחק הכהן והלך במהירות ובזריזות לביתו של ר"י ומצאו בוכה ומתחנן לפני פתח ביתו, אמר לו רבי יצחק למה אדוני בוכה, השיב לו ר"י, חבית של מים הייתה לי ועתה נשברה ואין לי אפילו פרוטה אחת לקנות אחרת במקומה, ואפילו מעט מים אי אפשר לי להחזיק בביתי, ומרוב הצער אמרר בבכי תמרורים. הניח רבי יצחק הכהן לפניו את צרור המעות שאספו עבורו, ועיני ר"י אורו וישמח שמחה גדולה עד מאד, וברך אותו בברכות גדולות מעומקא דליבא.

משחזר רבי יצחק ובא לחלקת השדה לפני רבו האר"י הק', קיבל האריז"ל את פניו בצהלה ובישר לו, עתה התבטלה הגזירה במרומים ואין עוד ממה לחשוש. עודם מדברים והנה החלה לנשב רוח סערה גדולה מאד, והרוח נשא עמו רבבות ארבה עד אין חקר ואין מספר. נבהלו התלמידים מן המראה. השיב להם רבם הקדוש, אל לכם לחשוש, כי מיד תראו שבטלה הגזירה, ואכן הכל ראו שהרוח נשאה את הארבה והטביעה אותו בים הגדול, והעיר צפת ניצלה בזכות הצדקה.